

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 276 (12366)

1983 чылдың декабрь 2, пятница

1925 чылда үндестилген

Өртээ 3 коп

ОРУС ДЫЛ-БИЛИГЛЕРНИНГ ДҮЛГҮҮРҮ

Орус дылды өөредирин нити билиг школаларына болгаш өскөдө өөредилге черлеринге экижиги аныктарың болгаш бүгү ажилчы чонунуң билиг деңгелиң, культуразың, политиктиң, кушажылчы иделейниң бедиринге наг болган.

Төрзүн дылы-биле чергелештир орус дылды хостуг билири хамааты бүрүзүң эргемок чугула хергелели болу берген. Орус дылды хостуг билир тыва кижилериниң саны дургени-биле өзүп турар. 1970 чылдың чизези-биле алырга, тываларның 38 хуузу орус дылды хостуг билир турган болза, ол көргүзүг 1979 чылдың чизези-биле 59 хуу чедир өскөн болгаш бо хүннерде оон-даа бедзэн. Орус дылды билирлериниң санының доктаамал өзүшкүнү—социал-экономикага болгаш культурага үндезин чаартылгаларың болгаш ленинчи национал политиканы амыдаргалга боттандырганың түңнели. ССРЭ-ниң улустарының аңгы-аңгылышшы эпнайарылың бадыткалы болур. Төрзүн дылы-биле чергелештир орус дыл—ада-чурт болгаш делегей культуразының эртинге байлктары-биле ханы таныжарың, күрүнениң болгаш нийтиледилг хертерин башкаларың нити дылы.

Республиканың партия, совет, комсомол органары, школа башкылары бүгү ажилчы чонунуң болгаш аныктарың улуг орус дылды өөренип шигээдил алыр күзелин, хергелелин боттандыра дээш хүн бүрүнүң амылын доктаамал чорудуп турарлар.

Орус дылды өөренирин болгаш башкыларын экижидериниң айтырыгларын чыл санында башкыларның январь болгаш август чөвүлел хуралдарына, школа, профтехучилище болгаш тускай ортуман, дээди өөредилге черлериниң педсоветтеринге чугалажып турар.

Кызылдың күрүнениң педагогика институтунуң орус дил кафедрасында эртеден 10 башкы ажылдап турар. Национал школага орус дылды болгаш литератураны өөредириниң чаа өөредилге планын 1980 чылда кирген. Педагогика институтунуң орус дил кабинеттери лингвистик аппаратура болгаш техниктиң херекселдер-биле дериттинген. Республиканың нити билиг школаларында орус дылды болгаш литератураны 607 башкы өөредип турар, оларның 91,1 хуузу дээди эртемниң, 4—10 класстарда орус дил башкылап ажылдап турар дээди эртем чедип албан 54 башкының 43-ү бот-өредилге-биле билин бедидип өөренип кирген. Башкылар курстар дамчыштыр мергежили доктаамал бедидип турар.

Чаа программаларың негелдеринге душтур 1—3 класстың өөредилге номнарын эде ажылдап кылган болгаш элзэн иаш методиктиң чугаадомаан сайзырадып, шын номчурун, бижикирин чедип ап турарлар. Ол ышкаш Самагалдай ортуман школаларда орус дил болгаш литература башкызы М. М. Машаалай, Кызылдың № 2 школаларында Н. А. Микитюкова, Туранның № 2 школаларында О. М. Дамчай, Хандагайты ортуман школаларында В. Д. Лопсан-Серең болгаш өскөдө боттарының билин, күжүн, уругларны өөредиринге, кижизидеринге харам чоңа берип, эки түңнелдиг болганар.

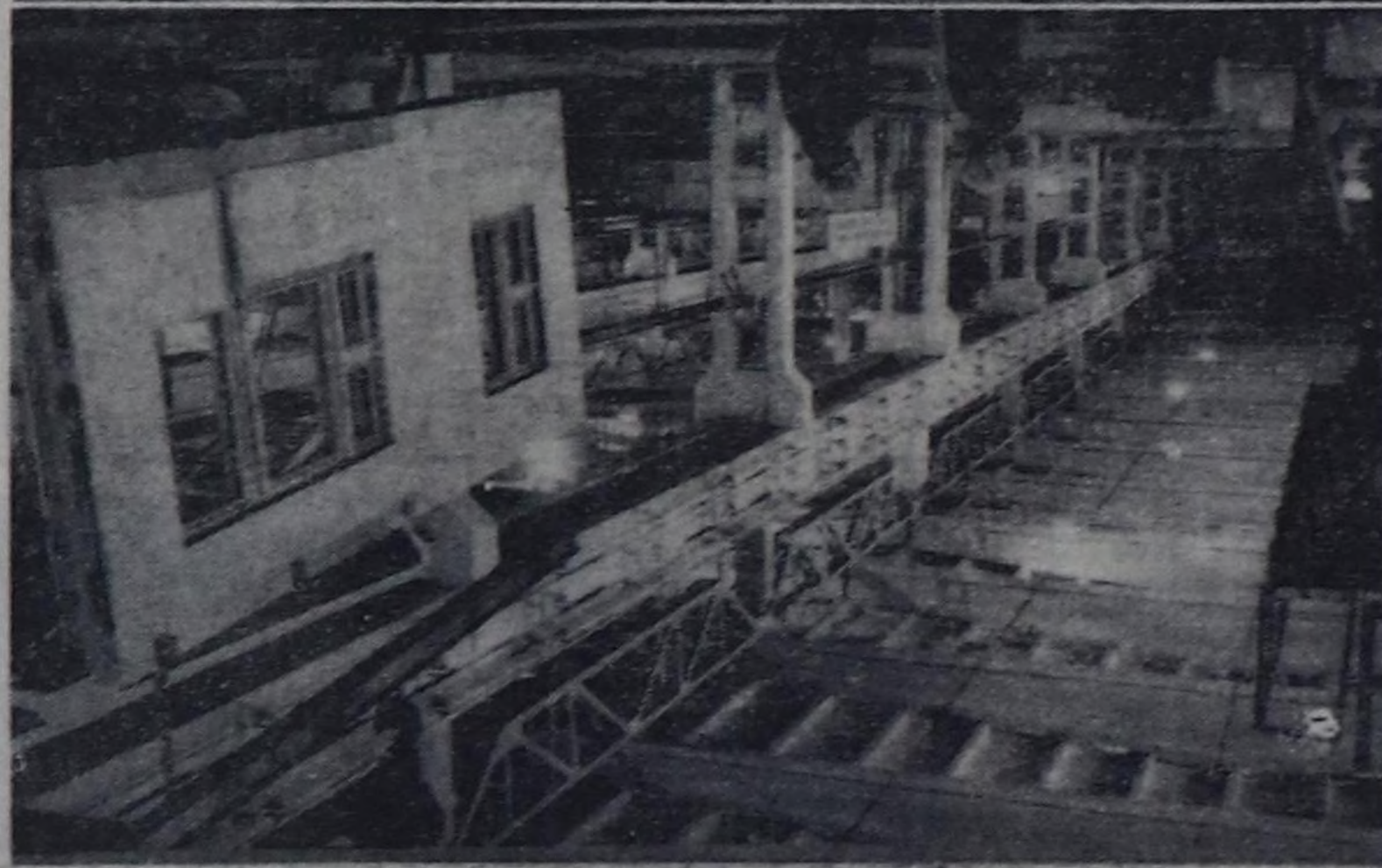
Орус дылды эки өөренип, ону шигээдил алырыңа класстан дашкаар ажылдар улуг дузалыг. Школа бүрүзүңдө хей-хей башкылар орус дил олимпиаданың, неделяның, хүнерин, ол ышкаш кезээлерин болгаш бөлгүмнерин өөредилгиг, солун кылдыр эрттирип турары эки.

Орус дылга өөредилге деңгели чоорту бедип орар болза, өөреникчилериниң биликниң шынары чогуур негелдеге четпес. Кызылдың педагогика институтунуң болгаш өскөдө дээди өөредилге черлеринге кирериниң экижигири дужаап турарларын үш кижиниң бирээзиле орус дылдың бижи-мел амылын күөсөдип шыдаарын келген. Бай-Тайга, Өвүр, Мөңгүн-Тайга, Эрин, Тес-Хем районнарның школаларын доосканының хей незининиң орус дылга аас болгаш бижи-мел билин кошкан бооп турар. Партия организациялары, районнар оон чогуур түңнелди үндүрүрүр.

Уруглар садтарына 5—6 харлыктарга неделяда 2 катап орус дил өөредирин бистин республикамыска 1980 чылдың сентябрь 1-ден эгелеп кирген. Ыччалза-даа бо амыл чамдык көдээ садиктерде ам-даа шуудаваан болгаш орус дылды уруглар садтарына өөредиринге эге класстарның орус дил башкыларының күжүн четче амыглавып турар.

СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели «Эвеледешкен республикаларын нити билиг школаларына болгаш өскөдө өөредилге черлеринге орус дил өөредирин экижидериниң талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээп алган соонда, чамдын организастыг хемчеглер алдынып турар. 1984 чылдан эгелеп көдээ школаларда ажылдап турар орус дил башкыларының шалыңы өзөр. Чырыдышының министрствозу 1985-1986 өөредилге чылында тыва школаларга бугу эртемнерин орус дылга өөрениринче шилчипир дээш белетил амылын чорудуп турар. Тыва радио болгаш телевидение дамчыштыр орус дил өөренип турарларга доктаамал өөредилге дамчыдылганын организастаан. Кызылдың педагогика институтунуң дил факультетинче көдээ школаларының доозукчуларының конкурстан дашкаар кирериниң санын улгаттырган. Красноярскиниң педагогика институтунче конкурстан дашкаар кирерин организастаар. Ол ышкаш дээди өөредилге черлериниң орус дил факультеттеринге белетил курстарына кирер күзүлгилерин бир чыл күшажыл стажы чоңа хүлээп ап болурун үстүнде адаан доктаалда айткан.

Партия болгаш чазактың орус дылды өөренирин экижидер дугайында доктаалын амыдаргалга боттандыра дээш кызымак ажылдары нити билиг школаларының болгаш өскөдө өөредилге черлериниң башкылар коллективтеринден негеттинип турар.

«Туугу кезектери» комбинаттың улуг панельдиг бажың туудуунуң чеги ажылдап эгелзиден бээр үш аңгы серияның бажыңарының кезектерин бүдүрерин шигээдил алган. Ол чехте коммунист Делгер Буруштуевич Сегбениң бригадасы бажың кезектерин ону тудар черинге шуут эптеп тургузар кылдыр белетилеп турар. Бригада чыл эгезинден тура бедип бүдүрүңчүлг амылдап, ылангыча чайгы үеде ай планнарын элзэн ажыр күөсөдип турган. Ыччалзажок сөөлүг үш айда комбинаттың котельнаязының изиг бусту болгаш чылың-

ны чедир берейн турарының хараазындан панельдерин кургадыры хомуаашкыныг болуп, планнар күөсөлдөзүңгө багай салдарын чедирген. Бригада чыл эгезинден 5685 кубометр панельдерин бүдүрүп, Кызылдың, Чаа Шагаан-Артының туудууларына берген. ЧУРУНТА: «Туугу кезектери» комбинаттың улуг панельдиг бажыңар туудуунуң чеги: Д. Сегбениң бригадасының кижигинери, дөрткү разрядтыг хептекчилер Владимир Монгуш биле Александр Ховалыг. Ю. КОСАРЬКОВТУҢ ФОТОЛАРЫ.

КӨРГҮЗҮГ БАГАЙ ЭВЕС

Олар бо чылын 3384 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн болгаш муң хой кирер ийн комплексти ажылдап кирген. Оон аңгыда оларның киржигези-биле «Барлык» совхозта 400 олуттук Куду-тура бажыңын, Дав-Терезини суурла спорт залын, Кызыл-Мажалыкта 18 аал чурттаар бажыңын туткан. Бо саяттыг чүдүлдер «Тыва көдээ туугу» трестин Барым-Хем-

чикте № 741 КМК-зының Шойдар-оол Саятчыовт Күжүстөттин удуруканы бригаданың бо чылда амылдарының түңнелдери-дир.

Бригада үш чылдың планын ийн ай мурнап 117,3 хуу күөсөткен. Тресте бригада кезээлериниң аргазыне бир дугаар шилчези бо бригада мурнакчы арга-дуржулганы билдиг ажылдап тургаш,

эвези каш чыл улустыг бедик бүдүрүңчүлг амылды чедип ал келген. 1982 чылдың түңнел-биле бригада ССРЭ-ниң Улус ажил-агый чедилгикериниң делегезиниң диплом-биле шаңнаткан. Оон мурнуңда чылын УАЧД-ниң мөңгүн медалы-биле, а бригаданың кезигиңү С. С. Сарылар оон хүлер медалы-биле шаңнаткан. Оон аңгыда

бригадага «Бот-оруга-чарыгалыг» шылтааран бригада» деп атты 1981—1982 чылдарда ССРЭ-ниң Көдээ туугу министрствозу болгаш ол адырдың профсоюз ТК-зы тысып келген. База ол ышкаш бригада РСФСР-ниң Көдээ туугу министрствозунуң Куш-ажылчы ленинчи аалдар дөңгөзүне кир бижиккен.

В. ГУЗИК

1984 ЧЫЛДА НОМЧУКУЧУЛАРГА Көдээ ажылы - агый кылдызы

База бир ажил-агый чылы төнүп турар. Бо үеде коллектив болгаш кижиги бүрүзү бүдүргөн үүлзени сайгарар, түңнээр болгаш дараазында чылда боттандырап соруктазын салар. СЭКП-ниң XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның оон соондагы Пленум-нарының шийтирлерин амыдаргалга боттандырап, ринга бо чылын чүү хире үдүг-хууну кирген мен, а келер чылын чүү хире кирер мен, шылда шигээ, арга-курлавырым кандыгыл?—кымын даа ботандырап айтырылгар бо.

Он бирги беш чылдың өзек чылында республиканың улус ажил-агыйы база бир херин базымын кылган: планын оонаалдары болгаш социалисттик хүлээлгелерин күөсөдиринге чамдык чедилгикериниң чедип алган. Аңаа СЭКП Тыва обкомунуң Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы «Шын» солунуң кирген үлүү база бар. Ону солуга парлаттыг чонунуң чылааларындан, тускай үндүрүлгелерден, рейд бригадаларының хыналдаларының түңнелдеринден, өскөрдөң болгаш өскөдө материалдардан көрүп болур.

Солунуң редакциясында тос килдис бар. Олар улус ажил-агыйының тус-тус адырларын болгаш амыдаргалды аңгы-аңгы талааларын чырыдып турар. Килдис бүрүзү чыл дургундагыгга ыткан амылдың өткөдүн номчукчуларга бээр, моон соң агаары соруктазын таныштыра. Бөгүн елдериниң экижигири-биле КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫН КИЛДИНИ. Килдистиң амылыга хамаарышкан саналдарына, сүмелдериниң болгаш күөсөлдөзүңгө маңадыныс.

Көдээ ажил-агый—килдиз болуңуң амылын СЭКП Ты-

ва обкомунуң бадылаан планын өзугаар чорудуп турар. Килдис чыл эгезинден бээр СЭКП ТК-ның май, ноябрь (1982 ч.) болгаш июнь (1983 ч.) Пленумнарының шийтирлерин амыдаргалга боттандырап талазы-биле амылдары кылган. Бо айтырылгарга хамаарышкан чүдүлдер, рейдтер, өскөдө, репортажтар солунуң адырларына чырыттынып турган. Оларның аразында номчукчуларың чагаалары дыка хой.

«СЭКП-ниң Аш-чем программасы — боттанышкында». Бо рубриканың адаанга материалдар эвези эвес парлаттыгын. Айтырылганы чырыдыгына номчукчулар иделейдил киргип, боттарының үнелиг саналдарын берген. Олар ол черлерде байдалды бижиң, ап чорудуп турар хемчеглерин санап, кол-ла чүве — аш-чем продуктуларын бүдүреринге дузалыг кураалдарыны кайымы тып алыр сүмелеп турарлар.

Номчукчуларын чагаалаан Аш-чем программаның боттандырыгына дузалыг болуп турар. Ажилчы чон солундардан Респотребсоюз, Самагалдайның сельхозтехника каттыжымынының, «Совет Тыва» совхозтуң болгаш өскөдө черлериниң дузалал ажил-агыйы дугайын номчаш, оларның дуржулганын ажылдап турар. Оон түңнелде ын-

дыг коллективтер көвүдөп, хөгжүп турар. Совхозтар саар инск колданырын улгаттырып, сардыканы бери саап турар аларган. Хаан өстүрүп турар малчыларын саны көвүдэн, а Ыл-Хемини, өскөдө районнарын чамдык хойжуклары дагына база өстүрүп турар. Чылыг, төвө, ийн болгаш сардык өстүрериниң дугайында база элзэн чагаалар парлаттыгын.

Аш-чем программаның боттандырыгына чер амыл үлүг ролду ойнаар. Иданов атыг совхозтуң агроному Сотпа Сүге-Маа-адырның «Чериниң кезикин четтирер дие» деп эгелг чагаазы парлаттыгын сонда, чер ажилының чаа зона системасын шийчирин, хөрзүн камгалаар системаны дарый шигээдир дугайында чугула айтырып көдүрүлгөн. Ук амыл чугаа ам-даа үлүгүлүшкүчтүр. Ону килдис келер чылдың эгезинде килдизинга «тогерик стол» организастааш, түңнөрин планнап турар. Ыччалза-даа ул аштыгың чаа чылда улам дөңгөп чырыттынар.

«Революцияның «адыбы» совхозтуң хойжукчу Иван Сафоновтуң «Малчының харысалгазы» деп амыл чагаазы СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң шийтирлерин амыларгалга боттандырап хамаарышкан чугула айтырыгы солун амынага кудурген. «Чалгаалайда — жутур

аас». «Чүгүл көрбөзөң-нээр», «Хурал дөргө, куду көөр» чикеттиг эгелер айтырыгының шыгызын херсчилеп турар. Бо амыл чугаа чыл төңүзүңдө түңнөттир, а айтырыгы чырыдары уламчылар.

Килдис бригада керээзиниң, техника эдилелениң, камналга, социалисттик чарыш болгаш хойжуклар амыдарылың дугайында ам-даа элзэн хей материалдарын парлаан. Бо айтырылгары болгаш «Кадаарда хоюм чараш» арныны чырыдылар келер чылын уламчылар. Аш-чем программаның боттандырыгы солун амынага улам көсүк болур.

Көдээ ажил-агыйың кылдыгга адырын хөгжүдөргө, көдээ амыдаргалды чаарырыңа тускай эртемниң-лериң киржигезиң улуг. Оларның харысалгазын бедидер, ат-адырлар көдүрер, хей-инини амылыңа киржигезиң күөсөдирер, амыдаргалга чуртталгазын көөр сорукта-биле оларның дугайында амыл чугааны чыл эгезинден көдүрер көрдүргөн. Ычан тускай эртемниң-лериң арга-дуржулганын, оларның эртем-техниканы чедилгикериниң канчаар шигээдир турарының дугайында материалдар хей чырыттынар. Ыланга тускай эртемниң-лериң хууда планнарын күөсөдип, эртем амылдарын кылп турарыңче кичээлгй уугу болур.

ССРЭ-ниң Дээди Соведин чыылдырар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

ЧАРЛЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктадыры болза: Совет Социалисттик Республикалар Эвилелиниң Дээди Совединиң онгу чыгыжының тоску сессиязын 1983 чылдың декабрь 28-те Москва хоорайга чыылдырар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ю. АНДРОПОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль, 1983 чылдың декабрь 1.

ЧҮҮЛДҮГҮЗҮНҮП, ДЕТКИП ТУР БИС

Совет Тываның ажилчы чоннары

эш Ю. В. Андроповтуң Медеглелин

бүрүнү-биле деткип турар

ТАЙБЫН ТАЛАЛАКЧЫЛАРЫНЫҢ ҮНҮ

Декабрь 4-тен 12-ге чедир неделяны Европада «першингтерге» болгаш чалгыныг ракеталарга уугу хөдөлишиниң делегей неделязы кылдыр чарлаан Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың Тайбын камгалаының совет комитети деткиң.

Бүгү чурттарда бо хүн-лерде эртин турар минигилерде совет кижилериниң Совет Эвилелиниң чайгылыш чок тайбың политиказын деткээни үнү чадгылазын турар. СЭКП ТК-ның Чигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ю. В. Андроповтуң Медеглелин тайбың совет талаалакчылары

боттарының күөсө-сорууңуң толгаргай болгаш шын илере-диншкын кылдыр көрүп турар.

Минигилерде чаа дайы-ның өөсүдүрүлгелериниң оруун дугааларың дугайында илере-диншкын илередин турар. Аңгы-аңгы чурттарда тайбыңга мыакшылыг хей-инитиң —

«Першинг-2»-лериң болгаш чалгыныг ракеталарын тургузарын соксадыр, тургуз-лээн ракеталарын дедир чор-лар, Женева чугалажымын-кынарын катан эгелзиринге таарымчалыг байдалдарын тургузар дээн негелде-леринге совет кижилер боттары-ның үнү каттыштырып турар. (СЭТА).

ҮЛҮҮМ КИИРЕР МЕН

Америк адролуг чаа раке-таларын Барын Европада тургузуп эгелзип-биле хол-баштыр СЭКП ТК-ның Чи-гине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президи-умунуң Даргазы эш Ю. В. Андроповтуң мо-га-шылга чоңаа ап чорудуп турар шийтирлэг хемчеглери күш-ажылчы чаа-чаа чедил-киперге бистери улам со-рук кирип турар. Делегей байдалы чидилгенге амгы үеде Төрүн турттуг күчүзү, тайбыңниң херзэ чүткүлдүг, үр-түңнелдерин күш-ажыл-биле быжылгаар ужурап бис. Тайбың херзэ быжылга-

тыр кичээлгй дыйнады. Тайбың камгалаар, совет кижилериниң күш-ажылгына тайбың байдалдарын ханды-рып бээр дээш Коммунисттик партияны, Совет күрүнениң, эш Ю. В. Андроповтуң мо-га-шылга чоңаа ап чорудуп турар шийтирлэг хемчеглери күш-ажылчы чаа-чаа чедил-киперге бистери улам со-рук кирип турар. Делегей байдалы чидилгенге амгы үеде Төрүн турттуг күчүзү, тайбыңниң херзэ чүткүлдүг, үр-түңнелдерин күш-ажыл-биле быжылгаар ужурап бис. Тайбың херзэ быжылга-

рынга болуңуң салышкыны совет кижиги бүрүзү кирип ужурап болгай. Совхозуң малы менди кыш ажырып, хой продукцияны алырын хүлээнип тур мен. Ол мээң эвези-биче-даа бол үлүм болуң.

Барын Европа чуртта-рынга болуңуң адролуг чаа ракеталарын тургузуп эгел-лээн АКШ-тың болгаш НАТО-нуң аймактыг, кем-буруулу-гүлелдиги кирип шыгың буруу шаап тур бис. П. КЫРГЫС. «Тоора-Хем» совхозтуң ма-ачыны.

ЧОННУҢ ИЗИГ КҮЗЕЛИ

Бистин ленинчи партиямыс, Совет чазакмыс адролуг ады-бынның амылгы чайдалар, тайбың бүгү-делегей бот-жылгаар дээш боттандырап ла-мечетлерин чайгылыш чоңаа боттандырап келген. Ол бүгү-нү делегейниң чоңу көрүп, деткип турар. СЭКП ТК-ның Комитетиниң Чигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Сове-диниң Президиумунуң Даргазы Ю. В. Андроповтуң оон чу-гула Медеглелиниң өзек бол-гаш олурт бүрүзү айыл чок чорукту, тайбының чүгө Чөв-ропада эвес, харын бүгү деле-гейиң чурттар саныга мага-дылап, камгалап хандылар

талазы-биле совет кижилериниң изиг күзелин илередин, ба-дыткап турар.

Европада адролуг чөпсөк-терин кызыгаарлаар талазы-биле совет-америк чугала-жымышкыны президент Рейганың чааа болуңуң ки-жи төрөлтөгөң уугу кара сагыштыг хөдөлишкыни-биле херек кырында үскени-биле холбаштыр, ол чугала-жымышкыны Совет Эвиле-линиң моон сонгааргы кир-жилгези болуңмас деп са-наанын, ол чугалажымышкы-нар чедилгикерин болуң дээш, Совет Эвилелиниң моон мурнуңда болуңга чааскаа алган хүлээлгелерин күш-чок боттандыран. ССРЭ-ниң Евро-пада кезээге ортумак ырак-шылгыг совет чөпсөктерин калбартырын соксаткан тур-ганын күш-чок боттандыран, бедиткен ыракшылгыг опера-тив-тактиктиң ракеталары ГДР болгаш ЧССР-ниң де-вискээринге ол чурттарныг чазактары-биле чедип алды-ган дугуружлары өзугаар калбартырын бедиткен амылдарын дүргөлдөткөн, ол ышкаш АКШ-тың адролуг кыжанышкыны ойтур шааар сорукта-биле океанар бол-гаш далайлар районнарыга

чогуур совет чөпсөктерин ба-за тургузар дугайында Совет чазактың чөптүг шийтирлэг сөткүл ханып, бүрүнү-биле чүткүлдүгүңуң деткышаан, ботуңуң үнүңү кадым тур мен.

Адролуг чөпсөктерин кызы-гаарлаар, тайбыңны амгы бол-гаш келер үең салгакчылар-ның эрге-ажыктарың тавы-рыштыр чөптүг чугала-жымышкыны аргызы-биле быжылгаар дугайында Со-вет Эвилелиниң улаа-дараа килдизин келген эгелек-ки чөптүг саналдарын аме-рик чазак болгаш НАТО чурттарының уадртукчулары үлөсөп көрбөй, адролуг дай-нының халавын чүгө Совет Эвилелиниң болгаш социали-сттик дөң каттыжылга чуртта-рынга эвес, харын бүгү кижиги төрөлтөгөң уугу улам күш-адролуг дайының амылгы-гга уугу СЭКП-ниң болгаш Совет чазактын албадатыр-гаш, боттандырып эгелзип харын хемчеглери кым-даа буруу шаап шыдаас!

А. БОРБАК-ООЛ, писюннер.

«Экономика камналгалыг болур» деп рубрика көзүр артар. Оон адаанга парлат-тырар материалдарга тускай эртемниң-лериң, ылангыч экономистериниң киржигези-ниң күөсөдирер. Көдээ ажил-агый министрствозунуң экономистериниң чамдык совхозтары хынаар болгаш түңнелди солуга чырыдар. Килдис көдээ ажил-агый экономиказы-ның шигатан дашынар кил-дизин амыдар.

Ажылды эргелеп башка-рының депшилгилгй аргазы — бригада керээзиниң тала-зы-биле хей материалдар парлаттынар. Ындыг арга-биле ажылдап турар мур-накчы коллективтериниң дур-жунда керээзиниң дугайында мето-диктиг таймашырым номчук-чуларга бээр.

Агроулетпур катты-жымышкыны (РАУК) амыл чырыткан матери-алдар элзэн көндүр. РАУК чөвүлдериниң дуржулганы өөренип көөр болгаш солуга парлаар. РАУК чөвүлдериниң дуржулганы болгаш кижигиниң чүдүлдерин чырыдар.

Килдис Совет Тываның 40 чылында хамаарышкан мате-риалдарын хойгү бээр, ук байрларга турсактаан ха-налыг чырытты чыры-дарыңа иделейдил киржир. Бо бүгү ажилдарга килдис-тиң кол дайың күжү — кө-дээ бижикилер.

ОН ТОС ЧЫЛДА

дээндэ кызымак кижилер
ниң бирээзи. Ооң ажы
лынга хамаарыштыр мал

салфетка, чем амданы ки-
рер холуксаалар чок.

Адак сөөлүндө, аш-чеми-
бетелек турарында хамаарыш-
тыр бодол бар. Чемиңг ассор-
тиментин кызы. Ияң дугаар
чемиге колдуунда гуляш, плов
колдаар. Эске чем барык ко-
зүлбөс. Картофель, капуста
район складында чок зөөс, бар.
Оно бетелекте чем чок. Чуге
ымдыгыл?

Чээ столоваяга мынчаар
ажылдаарга канчал тааржыр
боор.

Ч. ӨӨЛГӨ.

Тес-Хем район.

оларн аймаклар тургаш, чүт
оларын сойталар, хөй-нигити
оларн күчүзөгсөйни оларга
дудур болдурду, оларын дол-
дандырун шыдажар арга чо
байдалды тургузуп болбас
боор.

Чадаана хоорайнын кайма-
даа буугурулгесинден, күш-
жүзүлгө коллегиятеринден
«пакаттын» амын аймак-
лап тургаш, көсүк агитация-
лап дээштин, кыжкыздикчи
«алдарын» чедин алган «чө-
рөн» дорт адаптары берге.
Чикээ, Чадаананын № 463
көпүч чоруу механизастат-
тыгын колдонжында, үлөт-
дур комбинатында, амыды
ага хандырылга буугурул-
гелегиледе, хлө заводу-
даа амычтынчынын айма-
лагы үсөр, амыждан үсө-
рлер, күш-аималдын сагыл-
а-чурумун үсөр, аргалаар

УЛАМ ЧААРТЫНАР

ХӨНУ ДЕЛГЕМ КУДУМЧУЛУГ

Улут-даа, бичин-даа суур ооң чурттакчыларына эргим, чоок. «Мурнакчы» совхозтун төвү Шуй үе-биле деңге басып, чылдан чычыл чаартынып, чаагайыттынып турар. Сууртун саң дорт шөйлүп баткан төп кудумчу-аунда 250 олуттуг Култура бажыны, беш чүс ажыг школалар өрөннөр интернаттар ортукмак школа, уругтар жас-сады, садик-магистин болгаш окска-да албан төлери бар. Чагыс аай төлө-инил-биле ийн аал ишти чурттаар бажынар сууртун улам аян-шынчилг болдур-ган. Соолгу ийн чылда чеди бажыг немешкен. Чаа бажыны ажыгалла киирери, өг-бүлелерге ооң дүлгүрүн тыпсыры—байырлап, өөрүшкү. Ол бажынарже колдунда совхозтун мурнакчылары көкүп кирип турар.

Сууртун хоочун чурттакчыларынын бирээни РСФСР-ини школаларынын алдарында бажыны, улаус өөредилгезинин теринини Салчак Бадиевич Майин алдан харлаан. 1944 чылдан бээр партия кезиктүгү бажыныг ажал стажи ам барык дорте ийн чыл. Хоочун бажыныг совхоз чаа бажыг дүлгүрүн бек кылдыр тыгылкан.

Совхозта ам бар ясли-садик, уругтар сады кылдыр тургузары көрдүнгөн.

Сууртун ооң кудумчулары чаагайыттып ажалдан улут-биле шуйкул чыдып калбас. Эрткен күзүн шөү-үзине, суботниктерде кудумчуларга 300 хире дос тарымал үнүштерин немей

ХООЧУННАРДАН ӨӨРЕНИР

Кандыг-даа сууртун бажыныда—ооң кижилеринде. Мында база выдыг: күш-ажагында, дайынны, боду-рудунгун хоочундарына чо-ну чуртааларын.

Совхозтун дирекциязы, партокком, комсомол органи-зациязы анык өскөннү өг-белеринин, хоочундарынын үлгеринге, чаагай чаңчыл-дарыгга кижизилдерин чу-гулалат келген.

Ажыл-агында аныктар хой, кол күш ол. Көдө ажыл-агыйынын чутула уас-токтарында комсомолчу от-чугаш-биле ажалдап турар-лар.

Совхозтун дирекциязы кө-дөзүн кадрларын боттары-нын иштинден белеткери-ни чутулап турар болгаш, ол тапшыр-биле хемчегер ал-тынш турар. Школадан ол эгелээр. Совхозтун бааза-зында школачыларын өө-рө-

олурткан. Келир чазын олар чыгып, чечектелип келир, суур улам ногаан шынж апарып чугаажок. Көдө Со-веттин депутаттарынын аңаа кижилегин маңаа айтып, демделээр чугула.

Шуй бажында малчынар-же орукту. Дустуг-Хем көү-рүүн база соңукчуларын чыгыларын бугаар аде кы-лып тургускан.

Хандырыгга черлери—үлөтүр, азы-чем бараанпар магазинери, комплекстин хулаап алышыгын пункттуу көдө ишчилеринг ажыг-ла-лында. Ак-көк экран өрөгө бургузунде.

Бо сууртун ээлери—шуй-жулар бо беш чылдың үш-кү, оок чылыныг планннг онаадазын күүсөдир дээш ажалдап турарлар. СССР-ниң 60 чылыга алдар бол-дурган Бүгү-эвилел социа-листтик чарыкыгга ажал-агыйынын ишчилеринг мур-нааны. СССР-ниң Улаус

ажыл-агыйынын чедишкн-неринин делгезининг Хун-дүүл дестеринге оларын киир бижээни хойну хула-ирип турар дээрн билдин-гир.

Уре-түнчелдиг ажал сов-хозтун экономикасын улам бижылгаар. Ажыл-ишчи хол-дар турда, суур улам чаар-тынар.

Суурга чоокта чаа база бир бажыг ажалгалга кир-ген. Ооң ажинде дараазын-да бижилгелер бар. «Улаус депутаттарынын Шуй көдөз Советинин» куускому.

«Мурнакчы» совхозтун ди-рекциязы. Кызыл тул хол-бегинде бо бажыг кандыг-даа айтырыгыг келир бол-за, кичөөнгейлг хулаап алыр, сүме кадар, албан ду-залаар.

Бир бажыг ажалгалга кир-ген. Ооң ажинде дараазын-да бижилгелер бар. «Улаус депутаттарынын Шуй көдөз Советинин» куускому.

гидроинженер немейир. Совхоз бугурулгезинде бо-гун ажалдап турар анык ишчилерге хоочундарын, мурнакчыларын үлгери улут.

Ажыл-агыйынын хоочун ме-ханизатору П. К.-С. Чамзы-ныг өг-бүдөз салгал дам-чаан механизаторлар. Ком-мунист механизатор дорт ол-дү мөргөжилгине өөртенек. Күш-ажыгга дадыгышкын-ны оолдар алазындан алган-нар. Оолдар дээш хоочун механизаторнун сагыжы ажык. А олары совхозта макталдыг, адазынын адын сымпастар.

Аныктарга ижи-биле, хууда амыдырал-чуртталга-зы-биле үлгери-лг дагы-ныкчыларын кайызын ол дээр. Оларын чамдыктары ооң Октябрь Революцияны өрөннени эдилекчизи хоочун малчын Т. С.-Д. Салчактын ВЛКСМ ТК-нын «Аныктар дадыгышкынчы» хөрөк дем-дээн эдилеп чоругууда та-варылга эвес. «Хундүүл-дин Демдэ» өрөннени эдил-лекчизи, гараж эргелекчизи Ш. Х. Кочаа, СССР-ниң

Дээди Советинин депутаты, улут хойжу А. Д. Салчак болгаш оон-даа өскерле аны-ктарнын буннын дагы-ныкчылары. Күш-ажыгга чурттуг шаңжалдары-биле демделеттинген бөдүүн бо ишчилеринг намырында өө-редилгиг, дөсөп, салгаар чүүлдер хой.

Будурулгенин хоочундары, мурнакчылары аныктарын, школаларын күсөткөп аал-чылары. Ада-чурттуг Улут дайынныг кижикчизи Бал-чыр Салчак-биле жуура-жыкшыкчылар сагыш-сетки-лин ханызында эртер.

Сууртун ийн кудумчузу—Нордун. Кудурукпал деп адазын таварылга эвес. Чүге мичаар адазын сууртун чурт-такчылары чоргаарал-биле та-йылбырлар. Ада-чурттуг Улут дайынныг кижикчизи Хо-мушкун Нордулук, коллектив-тинг ажал-агыйынын үлгелек-чилеринг бирээни Хертек Ку-дуркумпага тураскааткыч ол. Сууртун таварылга Хоумшук Нордулук тураскаал аныктар-нын, пионерлерин чыштар эртерир чери апарган. Ала-ларыг ийн уруглары базар.

ҮЛГЕРЛИГ КОРУМ-ЧУРУМ ДЭЭШ

Шуй көдөз Советинин де-вискээринде 300 ажыг өрөгө бар. Советте 25 депутат бак-таап турар. Олар—механи-заторлар, малчынар, саанчы-лар, башкылар.

Шуйкул «Бедик культу-ралыг, үлгери-лг корум-чурум-нук суур дээш» районда социа-листтик чарыштыг эгелекчиле-ди. Кийгирге үндүргөн соо-визм билигирин. Ол дуга-рын сууртун агиткаторлар бу-рзүгине чугаалашкан. Агит-каторларал—чонун чурт-тап турар черинин аайы-биле кижизилте, масса-поли-тиктиг ажал чорудар төп.

Байырлааларда, дыштаныр хүнерде көдөз Култура ба-жынынын сонгаларында чы-рык орайга дээр-ле өшпөс. Суурда херээжилер чөүлөд-лин (дарыгы бажыг депутат Г. Ч. Боржук), клуб чөүлөд-лин (дарыгы К. К. Коржук), агиткаторлар активизи-ни тургусканын план-хемет бугаар дыштаныгга кезжээ, оюн-концерт, язы-бүрү жу-жарыкшыкчылар эртер турары ол.

Агиткултурабидангын көр-гүзүг программазы байлак. Бот-тыгынын артистер оюн көргүзүлгелери-биле, ыры-шүлү-биле чыгыс чер чурттуглары-нын ижин мактап, кезер апар-ганда, ажалда честерини чурттугчыл, сага-шүшкел-леринг оостун чиди-биле сой-галай жазаттар. А дараазында дыштаныр күнде сценаны агиткаторларын чурттак-чылары элээртер. Уран мы база катал куттулар.

Клуб ажылынын талазы-биле специалистер честир бол-за, болгүмнер шутту ажыл-дар, кезжээр оон-даа солун эртер ийик. Ындыг-даа бол-за ол алды агиткаторлар оюн-тоглаа организастарга, ою-мук көрүсөсө, кижиксөсөсө боор. Өг-бүдөз уруглар кижизилгезининг уругтарга ада-инени үлгери-лг дугайында лекцияларын депутат бажы-лар номчул турар. Агиткаторлар активизинг организастарын азы-чечин, арзаан, дараазы хептеринг делгелери чачыл бугаар эртер.

Дыштаныгга кезжээринде, хүнеринде хой-иштининг ко-рум-чурумун камгалагында дружинниктер туруптар. Чаң-чыс чер чурттугларынынг дыжыгга шаптыктап, хой-иштининг корум-чуруму хажы-дар чорук кичээлгй чок арт-пас. Үлгери-лг дээш шуй хуу суулуга харыялар апар.

Совхозтун боттулуга коом-мунист уужарыкшыкчылар, кижикчизи, лекцияг доктаамал эртер турар. Ынчангаш улус манаа күзөлдү-биле келир-тур. Тува АССР-ниң культу-ралыгын алдарыг ажалдак-чыс Х. С. Серенини ажылы чугаа суур иштинге кызы-гаарламас.

Эртен оо айланын түне-линде көдөз Советинг де-вискээринде улут корум-чурум үрээжиин болган таварылга демделеттинген. Ону—асиминг ажалыг, профлак-тиктиг хемчегелеринг түнел-кылдыр көрүп турар.

В. КУУЛАР.

Чаартылганын Бүгү-эвилел ин-ститудунун үстөлчөк будук-биле чуртулга килдизинге чоокта чаа XVI вектин итали чурукчузу Фран-ческо Граначчининг «Мадонна дү-жүлгө» (Одессада барыны бол-гаш чөөн чүк уран чүүлдеринин

музейи) деп эн нарын тураскаал-чуруун катат тургузары доозул-ган.

ЧУРУКТА: катал эде кылган чуруктарга тураскааткан ажылдар. СЭТА-нын фотохрониказы.

СОНУУРГАНЧЫГ КЕЖЭЭ

Кызыл районда «Х Улут хурал» совхозтун комсомол комитетин солун кезжээни Култура бажыныгга орга-низастан.

Кезжээни эгелээрининг мур-нунда Култура бажынынын спорт залыгга спортчу мар-гылдарынын организастар эрттирген. Вольбол маргал-дазыгга 4 команда кириш-кен. Түңчелдине автопарк-тың командазы тийлеп үй-ген. Школа командазы ийн-ги черде. Стол теннисинин маргалдазыгга № 3 хойжу бригаданын бригадирин Ана-толий Дуваа тийлээн. Ийн-тинде Хурулгэ Зрес оол-ушкун черде Альберт Базыр.

Үжөн чылдарын комсомолчулары Түшү Самбу-евич Нурсат, Серен-оол Се-мижанов Кыргыс, Сыгыр-оол Санаиконун Монгуш-биле уужарыкшыкын конгуч со-лун болган. Хоочуннар үжөн чылдарын аныктарын дугайында чугаалап, амы-уеңи аныктарыгга арга-дуркулгазын дамчыткан.

Ооң соонда концерт бол-ган. Комсомол дугайында литература-музыкалыг мон-таж-биле эгелээн. Болук танчымылар «Аяктар» деп-танчымы элтир, чараш тен-ниске. А Сыгыр-оол «Ком-сомол» деп шүлүктү өткү-чиди номчоткан. Уран чүдү-лүг идеяныг кижикчизи Ба-салин Сумбаа орус, тува-арларын ырылап, Концерт-чон конгуч.

В. МАНДАН-ООЛ.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Кызылдың пединститудунун белегет салбыры физма-математика факультетинге не-мелде хулаап алышыкын чарлап турар.

Салбырга дооскан ортукмак билигиди, үлөтүргө, көдөз ажыл-агыйга, транспорттун, харылааныг будуругга черле-ринге, тулугта азы хергелен-чир кооперациянын шуту-муга ажылыг бооп ажал-лаан болгаш бир чылдан эвөш эвес стажтыг кижилеринг ху-лаап алыр. Ортукмак школа-ларыг улут пионер вожатый-лары 2 чылдан эвөш эвес стажтыг болза, ол ышпаш СССР-ниң Ческетиг Күште-рининг хулааппында халаш-кын кижилерин база хулаап алыр.

Иституттун адыгга киирген билирининг дараазында документтеринг кожар.

1. Ортукмак билиг дугайында документ.

2. № 286 хевиринг эмчи шымызгалы.

3. Күш ажыл дестерининг холгазы.

4. Будуругга черинден чоруткан бижик.

5. Ажылдап турган чериндег характеристика. Алаа үштөп эвөш эвес кижиг ат салган турар ужурут.

6. 3х4 см. хемчээлди 8 фо-то-чуртун.

Документтер дужаар ала-рес: Кызыл хоорайныг Ленин кудумчузуна № 34 бажыг пединституттун белегет сал-быры.

АДА-ЧУРТТУГ УЛУГ ДАЯНЫННГ ИНВАЛИДТЕРИНГЕ

Салыг каттыгышкынчылары-нын, «Саян» университетинг, № 13 маганзининг (Первомай-ская остановка), № 14 «Ажыл-агый», № 7 «Посуда» маган-зининг кудумчулар маган-зининг директорлары болган салыг администрацияныг ажал чунуучу бугу шапталыгга хулаап алырыг кижилеринг хулаап ал турар.

Ол ышпаш № 2 «Обуза».

Кызылчыларга болгаш хоорайныг аалчыларыгга

19-тун хүнеринде тус-ту-зунда 18.00, 20.00 болгаш 18.30, 20.30 шактарда боду-р концерттеринг кээринче си-лерин чалап турар.

Уран чүдү хуруткучу, Да-гестан АССР-ниң алдарыг адын декабрь 18-тиг болгаш

А ЖЫЛЧЕ ЧАЛАЛГА

«Каа-Хем» разрез доктаамал ажылдары-биле «БелАЗ-540» болгаш «БелАЗ-548» автосамосвалларынг чалаачыла-рын, Т-130 бульдозерлеринг машинистерин, автослесарылар-ны, электрослесарыларын чалап тур.

Разрезте ажалдап турарларга хой чылдарда ажалдааны дээш база 30 хуу район коэфффициентинг немей бээр, 1984 чылдың январь 1-ден эгелээш, хоумур-лаш үлөтүргүнүг бугу ажалдакчыларга тарыттыр.

АЛТЫРЫГ ТУРГУЗАР ЧЕР: разрезтин кадрлар килдизин, телефон № 99-11-25 азы 99-11-26, эргетининг 9 шактан 17 шакка чедир.

«Тува көдөз тулуг» трест дараазында тулуг органи-зацияларынг ажылдары-биле тулуг талазы-биле ызы-бүрү профессионалыг кижилеринг ча-ныг турар:

Чалаалда 463 КМК, Бай-Арыкта — 585 КМК, Шагаал-Арыкта — 586 КМК, Сарыг-Септе — 958 КМК, Туранда — 957 КМК, Каа-Хем суурда — 1317 КМК.

Күш-ажыл төлөвиринг аккор-шация системалыг болгаш тулугта хой чылда ажалдаа-нарга немелде төлөвир тил-сыр. Бот кижилеринг объек-тив-биле хандылар, өг-бүлелер-ге квартираны ээлчег буга-ар бээр.

Ажылга кирерде КМК-лар-ныг турар черлеринге келир

Садын алыкчыларын кичээнгейинге

Кызыл хоорайныг Маяковская кудумчузунун № 91 ба-жында турар № 9 «Тулуг материалдары» маганин дараа-зында бараанарын садып алыкчыларга сумелет турар:

Эт-хереселдер салыр полкалар (боолунтар); Чымкан кыштан дилиг материалдары; Шымылар; Чылыг киди; Шымыг кылыр плиталар; Унутпаз болгаш еларга артын кезектер; Өртөтпаз чугай.

Маганининг ажылдаар шактары: эртенгинин 10-дан кемээ-нинин 19 шакка чедир. Дүштеки часпар 14-тен 15 шакка чедир. Дыштаныр хүнү—воскресенье.

1976 чылдың март 12-де Иокутскинин өлүк-тывыш тех-никумун дооскан Шава-оол Иргитович Дажиг-болдуң адын-га тыгылкан № 43833 дипломнунг читкенин барым-далааш, ону күш чок деп санаар.

А. КУЖУГЕТ.

СМЫСЛОВ МУРНАЙ БЕРГЕН

ЛОНДОН. Делегейинг бирги чери дээш оюнпарга кииржир эрге дээш чартык финал маргалдагга Смыслов бешин салыгга Риблинн уткан. 3:2 сан-биле совет гроссмейстер мурнап турар.

ДЕКАБРЬ 2-ДЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.40 — Эртенги гимнастика, 8.55 — Муль-фильмер, 9.20 — Н. Рыленков, Чаш чоразан үези, 9.50 — Деле-гейинг улустарынинг уран чо-гаалдыларын, 10.20 — Ю. Эд-лис, «Июнь, чай гези», Теле-финн, 11.10 — Школачыларынг телеконкурсу чарыг, 11.40 — Концерт, 12.15 — Телемездээр, 12.20 — 14.15 — Часпар, 14.15 — Телемездээр, 14.35 — «Сезе» чылдарынг коммунистеры, Документалдыг телефильмер, 15.30 — Концерт, 15.50 — Орус чугаа, 16.20 — Киноочерк, «Лаос дугайында», 16.45 — Концерт, 17.15 — «Тоолдуг аалчылары», 18.00 — Чурттар даразын конкurstарынинг лауреады В. Овинининг (фор-тепиано) ойнаар, 18.30 — «Эр-тем болгаш техника», Кино-журнал, 19.00 — «Кижиг бол-гаш хойу», 19.30 — «Кышынг эскиз», 19.45 — «Невестка», Уран-чечен фильм, 21.00 — «Уе», 21.35 — Чаа фильм-кон-церт, 22.05 — Баскетболга СССР чемпионнады, «Жалгы-риг» — ЦСКА, 22.35 — «Музы-калыг дамчылаа» — «Алма-Ата аалчыларынг уткуп тур», 23.35 — 23.55 — Бөгүн делегейде.

ИПИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика, 8.15 — Документалдыг теле-фильм, 8.35 — Төгүг, 4-кү кудумчузуна № 34 бажыг пединституттун белегет сал-быры.

№ 10 «Мебель», № 12 «Элек-троволяры», № 13 (Первомай-ская остановка), № 16, (Ке-чича-оол, 63), № 14 «Ажылга маганинде хулаа болгаш ө-бүлөгө ажалдар ховар ба-раанарга чыгыларын хулаап ал турар.

№ 17 «Залчист» маганинг чингелде-биле тускайлап бер-ген хол-биле башкарар авто-мобилдерге артык кезектеринг болгаш автодугуйларынг инва-лидтеринг чыгыш бугаар хулаап ал турар.

№ 10 «Мебель», № 12 «Элек-троволяры», № 13 (Первомай-ская остановка), № 16, (Ке-чича-оол, 63), № 14 «Ажылга маганинде хулаа болгаш ө-бүлөгө ажалдар ховар ба-раанарга чыгыларын хулаап ал турар.

Уран чүдү хуруткучу, Да-гестан АССР-ниң алдарыг адын декабрь 18-тиг болгаш

А ЖЫЛЧЕ ЧАЛАЛГА

«Каа-Хем» разрез доктаамал ажылдары-биле «БелАЗ-540» болгаш «БелАЗ-548» автосамосвалларынг чалаачыла-рын, Т-130 бульдозерлеринг машинистерин, автослесарылар-ны, электрослесарыларын чалап тур.

Разрезте ажалдап турарларга хой чылдарда ажалдааны дээш база 30 хуу район коэфффициентинг немей бээр, 1984 чылдың январь 1-ден эгелээш, хоумур-лаш үлөтүргүнүг бугу ажалдакчыларга тарыттыр.

АЛТЫРЫГ ТУРГУЗАР ЧЕР: разрезтин кадрлар килдизин, телефон № 99-11-25 азы 99-11-26, эргетининг 9 шактан 17 шакка чедир.

«Тува көдөз тулуг» трест дараазында тулуг органи-зацияларынг ажылдары-биле тулуг талазы-биле ызы-бүрү профессионалыг кижилеринг ча-ныг турар:

Чалаалда 463 КМК, Бай-Арыкта — 585 КМК, Шагаал-Арыкта — 586 КМК, Сарыг-Септе — 958 КМК, Туранда — 957 КМК, Каа-Хем суурда — 1317 КМК.

Күш-ажыл төлөвиринг аккор-шация системалыг болгаш тулугта хой чылда ажалдаа-нарга немелде төлөвир тил-сыр. Бот кижилеринг объек-тив-биле хандылар, өг-бүлелер-ге квартираны ээлчег буга-ар бээр.

Ажылга кирерде КМК-лар-ныг турар черлеринге келир

1976 чылдың март 12-де Иокутскинин өлүк-тывыш тех-никумун дооскан Шава-оол Иргитович Дажиг-болдуң адын-га тыгылкан № 43833 дипломнунг читкенин барым-далааш, ону күш чок деп санаар.

А. КУЖУГЕТ.

СОНУУРГАКТАРГА

Ортулукчугаштарда

Тизер болгаш Евфрат кемеининг аразында тула-да арабтарын маадан ай-маа чурттал турар. Ө-бүлө бургуз ортулукта па-лыа мылатарынг бурзууден болгаш кудумчуудан шарып кылган кадырларын. Ол кадырлар кажак суг уер-лей бергенде катат тургу-зарда белем. «Тулаада арабтар» деп оон кожалары мичаар адаар, олар кандыг азы-чечин ажалдап тур-гарыг? Бо черде балык, суг күйтөр элбек. Чамдык ортулуктарда тараа, ристи, ногааны өстүрүп турар.

Ө-бүлелеринг дыка хойс суг буйволдарын тулуп тур-гар. Даштык чурттар-биле садыг харылаалыг. Маадан Масренниг саазын фабриказына кудумчу бол-гаш килер-сигенин садып турар.

Тулааларда ортулукчу-гаштарда болгаш хемнер-нин адырктарында 30 муң хире маадан аймак кижиг чурттал турар.

А 60 муң хире кижиг ту-лаалар кидыларында. Ирактын улуг хоорайла-рыгга аныктар бол-ла өө-рө-нин баар. Өөредилге доос-канарынг хей кезинг кат-тал-ла төрүн черенге кээп ажалдап бээрлер.

«Наука и жизнь» жур-налдан.

Школа болгаш амыдырал

КУШ-АЖЫЛ—КИЖИЗИДИКЧИВИС

Республикада өөредилге-кижизилгелер ажалдарынг деңгел-биле Сарыг-Септинг № 2 ортукмак школазы эки-леринг санында кирип тур-гар. Уш школада өөредилге болгаш кижизилгелеринг ажалдары чоруп турар бол-гаш байлак дуржулга чыг-гандыг. Школазын админис-трациязы, киде башкылар коллектив өөрөнчилдеринг күш-ажыл кижизилгелеринг кичээнгейинг улаандырып, бо талазы-биле чамдык нөсүг түнөлдөринг чедип ал кел-ген. Алаа хамаарыштыр школаныг директору Тува АССР-ниң школачыларын